

అభినవ శాకుంతలము

(నాల్గవ ముద్రా నాటకము.)

ముసలాపుర గ్రామ నివాసియును

ఘంటంభట్లగారి వెంకటభుజంగకవిచే

రచింపబడి

నాగరఖండస్వర్ణకారవ్యవహారాది బహుగ్రంథకర్తయు,

నభినవసరస్వతీపత్రికాసంపాదకుడును నగు

జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రిగారిచే

బరిష్కరింపబడి

గుంటూరు, చంద్రికా ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడియె.

క్షయ సం! చైత్రమాసము.

1926.

కాపీరైట్]

[వెల 1-0-0.

అభినవ శాకుంతలము.

(నాటకము.)

ప్రథమాంకము.

—* నాంది *—

శ్రీ

హిమవతి నయదీప నిషిక్తభుజాంతరవామభాగుఁ డ
 సూర్యకులార్ధరణంబు విశ్వస్థ
 సాక్షిసపత్నముఖ్యనతపద్వనజుం డతసీసుమచ్ఛవి
 ప్రాకటమూర్తి రామనరపాలశిఖామణి మమ్ముఁ గాన్పులికొ
 సూత్రధారుడు:— (నాంద్యంతమునఁ బ్రవేశించి)

అహో ! నేనెంత ధన్యుండనైతిని. నేఁడెంతసుదివసము! విద్వజ్జన
 పరిష్కృతంబైయలరారు నీసభవంకఁజూడ నామనం బత్వంత
 సంకోహాబ్ధి నోలలాడుచున్నయది. కాని యీచతురజనవర్గం
 బెట్లుంగి నానందపెట్టనగునాయని యెంతయు నాలోచించు
 చున్నవాడ. (ఇంచుకయాలోచించి) అమ్మయ్యా ! ఇపుడు
 జ్ఞప్తికివచ్చె. (వెనుకదెసఁ దిలకించి) కామినీ ! ఇటురమ్ము.

నటి:- (ప్రవేశించి) మనోహరా ! ఇంతతోందరగా న స్నిందుఁబిలుచుటకుఁ గారణం బెయ్యదియో నెలవిందు.

సూత్ర:- లలనామణీ ! సభాసదుల కాహ్లాదంబు గావింపఁ దగిన శృంగారనాటకం బెద్దియేని నిశ్చయింపవలయును.

నటి:- నాథా ! అట్లైన నభినవశాకుంతలమను శృంగారనాటక మున్నదేమో కదా !

సూత్ర:- పేయసీ ! సమయానుకూలముగా జ్ఞప్తికిఁదెచ్చితివి. దీనిఁ బ్రదర్శించి సభ్యులనందఱు దృష్టినొందింతముగాక.

నటి:- ఆర్యా ! మంచిది. ఏతన్నాటక రచనాధురంధరుడైన కవియెవ్వరు ?

సూత్ర:- కలికి ! అక్కవి యభిధానముతో నేమి ప్రయోజనము ? అయినను నీవడిగితివి కాన వివరించెదను.

నీ॥ శ్రీ వైష్ణవాస్వయ సింధురాకేందుఁడౌ

శ్రీరాఘవాచార్య శిష్యవరుండు

ఆత్మలాయనసూత్రుఁ డనవద్యగాగ్నేయ

మునివంశ పంకేజ దినకరుండు

నాగార్యలచ్చమాంబా గర్భశుక్తి ము

క్రాథలంబు మనీషిగణసఖుండు

సత్కళాధౌరేయు సర్వజ్ఞ పేంకట

భూదేవమణికి సహృదరుండు

శ్రీరమానాథ పాద రాజీవయుగళ

మత్తమధురాయమాన సన్మానసుండు

పేంకటభుజంగకవి యకలంకయశుండు

కలికి ! విరచించె దీని సత్కవులు మెచ్చు.

నటి:- అర్యపుతా! ఈదిన్నకవి విరచించిన నాటకము పంశీతుల నెట్లు మెప్పించగలదు?

నూత్ర:- రమణీ! దీనికై నీవెంతయు శంకింపవలదు.

తే|| శ్రీ మహాభారతైతిహ్యమే మధురము,
అందుఁ దత్కవితాశైలి యతిమృదులము,
అది రసజ్ఞులహృదయంబు సపహరించు
నంచు మనమున నెంచు మోచంచలాక్షి !

యువతీ! మనమింకఁ గాలయాపన మొనరించు టన్నముగాదు.

నాటకప్రదర్శనవేళ సహిషించినది. త్వరగాఁ బోవునము రమ్ము.

(ఇది ప్రస్తావన.)

(ఇంద్రాగ్ని యమవరుణులు సభతీర్థి కూర్చుందురు.)

ఇం:- (తనలో) ఆహా ! నేటివఱకుఁ బరమేశ్వరు కరుణాకటాక్షం బునఁ జతుర్దశభువనబహుమాని తావక్రవిక్రమక్రమ ధారే యుండనై నిఖిలయాతుధానసముదయంబు నడంచి యనల్చి సామ్రాజ్యపరిపూర్ణభోగానందసంధాయకంబైన యియ్యమరా వతీపురంబుఁ బరిపాలించుచుంటిని. నాటినుండి వాజ్కీయ కార్యంబుల కింతయుఁ జేట్టుటలేకుండ నివ్వహింపఁబడుచు వచ్చె. ఇటుమీఁదజరుగఁబోవు సత్సలాసుభనంబు నరసి తెలిసి కొనవలసియున్నది. ఇందుకు మత్కుణాచార్యమణియైన బృహ స్పతియే యర్హుఁడు. ఆయనతోఁ గొంతవడి ప్రసంగించి తృప్తి నందెదఁగాక.

(అంతలో బృహస్పతి ప్రవేశించును.)

ఇం:- ఆచార్యతీలకా ! నమస్కరించుచున్నాను. ఈసింహాసనం బలంకరింపుఁడు.

బృ:- కల్యాణమగుగాక.

ఇం:- నమోనమభానా ! ఈశ్వరుని దొకవిన్నపమున్నది.

బృ:- అదియేదియో వాక్రుప్తము.

ఇం:- చం॥ సురగురువర్య ! మీపదరజోమహిమంబుననే చుమీ నిరం

తరవిభవంబుగల్గెట, యథార్థము, ధన్యుడనైతి, నంశున

బరమతపోవిలాసమున భవ్యగుణాకర ! మీమహత్త సు

స్థిరమయియుండుగావుత సుధీజనసన్నత ! శిష్యవత్సలా !

బుధాగ్రణీ ! భూతభవిష్యద్వర్తమాన సంవేసులరగు మీ

కెఱుంగరాని దొకటియైన నుండనేరదుగాన లోకవ్రవృత్త మించుక

యాకర్ణింపఁగోరి యింతవఱకుఁ బ్రార్థించితి.

బృ:- (కొండాకసేపు దివ్యదృష్టిఁ బరికించి తనలో) ఇపు డంతయు

గ్రహించితిని. నా కేస్థలంబున నెట్టియత్నావేశములు నగునడ

నయ్యెగాని యొక్కచో విపులసద్గుణగరిష్ఠుండగు విశ్వామిత్ర

మునిశ్రేష్ఠుం డతిఘోరతపం బాచరించుచున్నమాడ్కిఁ దెలి

యవచ్చెడి. అతనితపఃప్రభావంబు ముల్లోకంబుల నొక్కమ్మడి

నిర్మూలముగావింపనోవునని యోచనయ్యెడిని. కటకటా ! ఊర

కుండినఁ బ్రమాదము. ఈసంగతి త్రిదశాధిపతికి నిక్కముగా

వివరించెద. (ప)

శా॥ విశ్వస్తుత్యుఁ డమౌఘవిక్రమకళావిరభానసంపన్నుఁ డా

విశ్వామిత్రతపోధనప్రవరుఁ డీవిశ్వంబు సాధింపఁగా

శశ్వదృక్కి దుషారశైలమున శిష్యవ్రాతము ల్లాల్వఁ ద

ద్విశ్వేశ్వగుఱియించి ఘోరతపముఁ ధీమంతుడై

(చేసెడి.

దివిజాధీశ్వరా ! ఉన్నయుదంతము విన్నవించితి. ఇంకఁ దడ

యుట యనుచితము. ఇప్పునిఁ జక్కపెట్టుకొనకయున్న నీవు

ప్రథమాంకము.

గాసిఁ జెందఁగలవు. అందుకై యతనితపోవిఘ్నంబుసల్పఁ బ్రయత్నించి సుఖంబుగానుండుము. నేను నిజనివాసంబునకు వెల్లిపోయెద. (అని నిష్క్రమించును.)

ఇం:- (స్వ) ఇమ్మహాత్ముఁడు నక్కాజెచ్చినట్లైవడి నశువకపోయిన నాకీగాఢోయనివలన నిస్సశయముగాఁ బరాభవము సంభవించును. సమయముడప్పిక వెనుక సవరించుకొనుట యెక్కివారి కైన నశక్యము. అట్లుకూడదు. గురుశనుమతి తిరస్కరించి యిప్పుడే గానవిగ్యాప్రవీణయు దేవవేశ్యాబోమయ్య నైన మేనకయరుదాసిఁ బులి జటివరు తపోభంగంబు సేయించుటయే మేలు. సేవకా ! ఇటురమ్ము.

సే:- (ప్రవేశించి) అయ్యా ! మీసెలవు.

ఇం:- నీ వేతన్ముహూర్తముననే పోయి మేనకయను నప్పరింగన నందుఁ దోడ్కొనిరమ్ము.

మేన:- (సఖులతోఁ బ్రవేశించి) గీర్వాణవల్లభా ! అభినందనం బాచరించి పున్నదాన. నన్నిచటికి రావించినకతం బెయ్యదియో యుక్తగ్రహింపుడు.

ఇం:- తే॥ అతులనిష్ఠాగరిష్ఠుడైయలరు నిత్య సత్యనిరతుఁడు గాఢేయసంయమిండుగ్గఱ
డధికనిగ్రహవృత్తి హిమాద్రిపాద
నోర్నిమై దపమొనరించు పున్నవాఁడు.

కావున నమ్మునిపుంగవు తపశ్శక్తి యంతకంత కగ్గలంబై భువనలయబాధాకరంబై యెల్లజోకంబులం గాల్పుచున్నయది. ఈ సంక్షోభంబు నివారింపనేని నాకు సంతసము గలుగనేరదు. కాబట్టి యిక్కార్యంబు నెఱవేర్చ నీవు సమర్థురాలవుగా నెంచి యిందుఁ బిలిపించితిని. వెనుదీయక యాజడదారికడ కేగి నీకులవిద్యాకౌశలంబుఁ

బాపి యతనిఁ గామోపభోగసంగతుఁడేసి విఫలమనోరథుని గావించి
నాడైన దేవరాజ్యపదవి గాపాడుము.

మే:- భాగ్యము.

శే॥ అమరవల్లభ ! నే యుష్మదాజ్ఞఁ గరము

నెమ్మి శిరఃమునఁ గాల్చి ముదమ్ముతోడ

నమ్మునీంద్రుఁ తపోవిఘ్న మాచరించి

వచ్చెదను ద్రిదశాశిచే మెచ్చునొంద,

దేవా ! ఇదియెంతవని. నా నేర్పువిధమున విశ్వామిత్రు
చిత్తంబు చిత్తజాయత్తంబగునట్లు చేసెదఁగాన మీరు భయపడకుండు.

ఇం:- మంచిది. (అని నిష్క్రమించును.)

మే:- (స్వ) అకటా ! దేవసభామధ్యంబునఁ బురుషాత్ముఁడడిగిన
ప్రశ్నమున కుత్తరమిచ్చి పొరపడితిని. ఏమిచేయుదును. కార్య
సాధనమొనరింపక మరల నింద్రునకు నేగితి ముఖముఁజూపు
దుని. బ్రహ్మర్షి శేఖరుండైన విశ్వామిత్రుండు నా కెట్లు
సాధ్యుఁడగును. నాప్రయాస మెట్లుఫలవంత మగునోకదా !

శే॥ వనజసంభవతుల్యప్రభావశాలి

యగునసింహు నపత్యశోకాభిముంచి

నెగడె, ననిమిషులెల్ల నాతనికి వెఱుతు,

రట్టి కోపిష్ఠుకడకు నే నెట్లుచనుదు,

సీ॥ బ్రహ్మాండభాండంబు భస్మమై కూలదే

యేచి యమ్ముని యల్గిచూచెనేని,

సప్తాంబునిధు లొక్కసారిగా నింకవే

యేచి యమ్ముని యల్గిచూచెనేని,

తరణియు శశి త్రోవదప్పిచరింపరే

యేచి యమ్ముని యల్గిచూచెనేని,

తారక జలజల ధరణిపై రాలవే

యేచి యమ్ముని యల్లియాచెనేని,

అట్టి కోపిష్ఠుడైనట్టి యాశపస్వి

వరునిపాలికి నెవ్వగ నరుగవలయు,

అందు నబల బెటుల్బోననగును, దైవ

కృత మలంఘ్యంబు, దీని కేగతియొ యింక.

(అని వితర్కించి ధైర్యమూని) విశ్వామిత్రుడు సమధిక
తపోబలసంపన్నుఁ డగుఁగాక. బృందారకవృక్షము నిండు పేరొల
గంబున మత్కులాంగనల నెవ్వరిని గాదనినట్టి బహుశరించి యిప్పుని
యొనర్ప నియోగించె, ఇంతకన్న శిష్యులున్నదా ? చింతింపనేల. మ
దభ్యస్త వాత్సాన్యయనశాస్త్రసామర్థ్యంబున మహాత్ముని వలపించెద.
ఇంద్రునిమనోభీష్టంబు దీర్చెద. పోయివచ్చెద. (అని నిష్క్రమించును)

(విశ్వామిత్రుడు హిమవత్పర్వతస్థ తపోనగమునఁ దవస్సు
చేయుచు శిష్యులతోఁగూడఁ బ్రవేశించును.)

మే:- (మరలఁ బ్రవేశించి, స్వ)

ఉ॥ చందనకందరాశి ఘనసారకపితృ రసాలకేతకీ

కందశిరీషలుంగ వటకాంచనచిల్వ కరీరమాంధః

కుండకురంటకాది తిరుగుల్మలతావర్జితా వానః

నందముగొల్పు నియ్యుపవనంబు గెలవ గలుగ వేమకయ్యెడుకా,

ఇయ్యారామతిలకంబు నటించింపబోలిన యప్పురమతపోధనుఁ
డెచ్చో నున్నవాడో పరకంచుచూచెద (ఎరుటనే ఋషిపుంగవు
దర్శించి సంతోషముతో - ప్ర) మునికులసార్వభౌమా ! నమస్కరిం
చెద. మత్రిత్విజ్ఞాభంగంబు గాకుండునట్లునుగ్రహించి యాశీర్వ
దింపుడు.

వి:- (ఊరకుండును)

మే:- (స్వ) ఏమిది? ఇమ్మహాత్ముఁ డిట్లూరకుండుటకుఁ గతం బెద్దియో తెలియదు. (ఆలోచించి) యోగనిద్రాభిరతి నుండనయ్యెను. ఒండేమియుఁ గాదు. మంచిది. ఇతనికి మెలఁకువ గలుగువఱకుఁ బలుకరింపఁ గూడదు. అంతవఱకు నాసఖులతో నిండే విహరించుచుండెద. (ప) ఏమిటా ! ఇటురమ్ము.

వి:- అమ్మా ! ఏమి !

మే:- చూచితివా ?

వి:- ఎవరిని ?

మే:- బ్రహ్మర్షి నత్తముడైన విశ్వామిత్రుని.

వి:- ఏడి ?

మే:- ఇశుగో, మనముండిత నే శిష్యునింబు మూఁగికొలువఁ దపశ్చెర్చి నడపుచు నూతనవైశ్వానరుండునోటఁ దేజరిల్లు చున్నవాఁడు.

వి:- అమ్మా ! ఏదేనా వారు ?

మే:- కలికీ ! ఏదేనా వారిని యంటి పదియేల ?

వి:- కాదు. నాకాధిపతి నిన్నుఁబంపింది విరికొఱకేనాయని

మే:- అవును.

వి:- ఎందుకు ?

మే:- ఇతని మోహింపఁజేయ

వి:- చేసితివా ?

మే:- లేదు. ఈయన ప్రకృతము సమాధిస్థ మెలఁగుచున్నందున నించుక ఇంకించి యూరకుంటిని.

వి:- మఱి నన్నెందుల కిక్కడికిఁ బిల్చినది ?

మే:- పిలిచినపని పిమ్మటఁజెప్పెద. ఇదివేళగాదు. మన యనుంగు చేడియలతో సీతదేశంబున స్వేచ్ఛావిహారంబు సల్పుచుండము రమ్ము.

వి:- మంచిది. అట్లేకానిమ్ము

మే:- (చెలుల నవలోకించి)

సీ! మదిరాక్షి ! చూచితే మాతులుంగలవంగ

జంబీరజంబూ కదంబకముల,

మానినీమణి ! కంటే మాలూరమరువక

మల్లికాశతపత్రహల్లకముల,

అలివేణి ! కాంచితే లలిఁ గింశుకాశోక

కదళీమదనచూత కాంచనముల,

కలిక ! వీక్షించితే కరవీరపున్నాగ

బాలతమాలహింతాలకముల,

తమిఁ ! దర్శించితే సులతాలతాంబి

ప్రకటపరిమళస్వఫలభూజనికరనిరత

గురుతరానందకరమునై కొమరుమిగులు

లలితశృంగారవనవాటి లక్షణంబు,

బింబాష్టలారా ! ఇయ్యుపవనప్రదేశంబునంగల విచిత్రంబుల
నన్నింటిని నేత్రోత్సవంబుగా వీక్షించితిరా ?

చెలులు:- కాంతామణి ! మేమందఱము నిందలి చమత్కారము

తంతయుఁ గన్నులపండువుగా నవలోకించితిమి.

మే:-సీ! మాకందమనఁ జాల మా కందమగుఁ జుమ్మి,

యీకొమ్మ, జేకొమ్మ, యిందురమ్మ

మ్మగాక్షి ! అదిగోచూడుము రాజహంసల విలాసమై ఖరి:

చె:- మంచిది

మే:- చంచలాంగ ! ఇచట నాలోకించితే నీలకంఠము తేలీల నా
ట్యము సలుపుచున్నవో

నారంగముల నేడు చేరంగఁజని చూడు,

డీయందమునకున్న యెందు నీడు,

చె:- బొనే, కడు రమణీయముగానున్నది

మే:- పున్నాగములనీడఁ గన్నారె మతితోడఁ

బున్నాగములు క్రిడనున్నజాడ

చె:- అక్కా! ఇక్కమలాకరంబుఁ జూచితివా ?

మే:- తామరనెమకరంద రసాస్వాదవప్రముదితమధుకరాంగనాసంగీత
కళాకలాప మతిమధురముగా వివచచ్చుచున్నది.

చె:- అది యటుండనిమ్ము. మఱియొకొక విశేషము

మే:- ఏమి టది ?

చె:- నాళీకతతి సాంపు నాలోక మొనరింపు,

కీలింపు మీపెంపు, చిత్తగింపు,

కలకంఠి ! ఇ య్యిగురుజొంపములమీఁద హిమాంబువులు ముక్తాఫలం
బులుంబోలెఁ బ్రకాశించుచున్నయవి.

మే:- అవును. నిజమైనముత్యములే యనవచ్చును.

తే! వివిధఫలపుష్పతరులతావిశ్రుతంబు

శారికాకీరకలహంససంయుతంబు

సిద్ధచారణగంధర్వసేవితంబు

నై వెలయు గంటె కొశికు నాశ్రమంబు,

కోమలీ ! ఈరసాల మెట్లుచిగిరించినది !

చె:- అహా ! మిగుల మనోహరముగాఁ జిగిరించినది

మే:- కామినీ ! ఈ శుకసంభాషణము వింటివా ? శుకసంభాషణమే
కదా !

చె:- అమ్మా ! శుకసంభాషణమేచుమీ

ప్రథమాంకము.

మే:- ఏశుకసంభాషణము ?

చె:- శ్రీశుకసంభాషణము

మే:- అహహా ! విమలా ! విమల ! ఇక్కడికిరావే

వి:- ఎందుకమ్మా ?

మే:- ఎక్కడికి బోయితివే

వి:- నే నెక్కడికి బోయితిని, ఈ సురపాన్న చెట్టుక్రింద నేదదిఱు
గూర్చుంటిని

మే:- నాకుఁగూడ మిగులశ్రమయే యైనది. ఇంక వనకేరి జాలించి
యిచ్చటి నికుంజమ్ములపరస నించుక విశ్రమింతము.

వి:- ఁ (అందఱు గూర్చుందురు.)

మే:- (విమల చెవిలో నేమో హాస్యముగాఁజెప్పి యాపెతోడ
నిష్క్రమించును)

విశ్వా:-

శా॥ ప్రత్యూషంబిది శిష్యులార ! యితరవ్యాపారము ల్లాని మీ
నిత్యాచారములెల్ల నేమరక యెంతే శ్రద్ధమై సల్పి వే
యత్యుల్లాసమునన్ సమిత్కుశలహారంబులం దెండు, న
త్యుత్కుల్ మిమ్ములఁబోలువార్గలరె నాకు శిష్యు లిమ్మేదినిక,

మే:- (విమల చెనుకప్రక్కన నిలిచి వినుచుండును)

శి:- స్వామీ ! సమిత్కుశలదులన్నియు నిదివఱకే సంగ్రహించి
తెచ్చితిమి కైకొనుడు.

వి:- ఆనందము. ఆనందము

మే:- విమలా ! విన్నావే మునికుంజరుండు శిష్యులలో నేమేమో
మాటలాడుచున్నాడు.

వి:- విన్నాను. విన్నాను. ఏమి

మే:- నీ విందేయుండుము. నే నచటికరిగి యా సమాచారమంతయుఁ
దెలిసికొనియెడ

వి:- పొమ్ము పొమ్ము. ఇప్పుడే పొమ్ము. నే నిందేయుండెద

విశ్వా:- (స్వ) ఆహా ! ఈస్థలం బన్యజనసామాన్యసంచారము గాక
యుండ నేఁ డత్యంతమృదులమృగమదఘనసాగచందన సుగంధ
బంధురందైన వినూతనమలయానిలము ప్రసరింపఁదొడంగె.
ఇది యేటివిత ? ఇం దెందైన స్త్రీజనము సంచరించుచుండఁ
బోలు. లేకున్న నీవిపర్యాసమునకు వేఱుకారణ మగుపడదు.
(దిక్కులు పరికించి విస్మయానందకలితచిత్తుండై)

మ॥ సరిరా చక్కదనంబు, మేల్మోయలు, మజ్జానే విలాసంబు మై
సిరి, యయ్యారె వగ, బృలే సాగ, సహా సింగార, మాఁ జేత, ల
ద్దిర శీలంబు, బళా తనూవిభవ మెంతే లెన్నయాచార, యి
త్తరుణీరత్నముతోడఁ బోలఁగలరా తర్కింప లోకంబునో,
లలనాశిరోమణి వయోరూపలావణ్య సౌందర్యరేఖావిశేషం
బులు లక్షింపఁ బ్రసవశరూడు కుసుమశిలీముఖంబుల వాహ్మదయపంక
జంబు భేదింప గమకించెనే. ఎటుల భరింతును.

తే॥ తరుణిగా దిది వలపుల బరణిగాని,

చెలువగా దిది యరయఁ జెంగలువగాని,

కలికిగా దిది మదనుని ములికిగాని,

చామగా దిది సౌజన్యధామగాని,

(అని చేనున్న జపమాలికయు హంసదండమును జాఱివైచి
నిశ్చిష్టితుండగును.)

మే:- (నవ్వి) ధన్యాస్మి ధన్యాస్మి. నా కోర్కీ ఫలించినది. నిశ్చ
యముగా ఫలించినది.

ప్రథమాంకము.

వి:— (ఇంచుక తెలివినహించి యాలోచించుచు)

సీ॥ ఈచిన్నిలతకూన యెవతెకాబోలును

బాలేటిరాచూలిలీలదనరు,

ఈసరోజనిభాస్వ యెవతెకాబోలును

గిరిరాజకన్యక గడిమమీలు,

ఈపంకరుహగంధి యెవతెకాబోలును

రతిరాజసతిమాడ్కి రహివహించు,

ఈభవ్యగుణధామ యెవతెకాబోలును

పల్కు లేజవరాలిపగిదిదోచు,

ఈయ్యోరారము నీశారు భేదంగు

ఈవిలాసము నీతిస్కు నీచతురత

వసుధఁ దలపోసి వర్ణింపవశమే దీని,

అరయ నెట్లుస్మజించెనో యబ్జభవుడు,

కవిరాజవిరాజము॥ మరుచిరితూపులు మవ్వపుజూపులు

మర్మముదూఁటెను నాకపురా !

మురువగుకన్నులు ముద్దగుచన్నులు

మోదమునించె గడుగ్ బళిరా !

సురుచిరయానము సుందరినాటెము

చూపటకుం బలు సొంపగుఁగా !

హరిహరి ! యంబురుహంబకుబారికి

నాగఁగఁజూచి నికెట్టులొకా !

అయ్యో ! పైచెసంకల్ప మేమనవచ్చును. నా కీపాడుబుద్ధి
యేలజనించెను. నాతిపప్రభావం బెందుబోయెను. నే నీమోహసాగరం
బెట్లుదాటెను. ఈ మందగమన నాలో నెట్లుసంభావించును.

బాళి ముమ్మరించెను. రాగ మతిశయించెను. తాప మగ్గలమయ్యెను. తాలిమి దూలిచనెను. ప్రాణము తల్లడిలెను. శరీరము వణకసాగెను. నాతి నురతసుఖ మనుభవింపక బ్రతుకజాలను. హా ! (మూర్ఛిల్లును)
మే:- (ఆశ్చర్యము నభినయించి)

కలి వనజాక్షుల నీక్షించిన

ధన మెంతయు దనదు నెదుటఁ దాఁ గనఁబడినకా
వనజాననునకునై నను
మనమున భీమగలుగు నన్నమాట నిజంబా,

తొల్లి హాలాహలభక్షకుండగు ఫాలలోచనుండు జగన్మోహిన్య
వతారసందర్శనకుతూహలా య త్తచిత్తంబున విష్ణుం బ్రార్థించి యతండు
మోహినివేషంబుధరింపిన నవలోకించి యింద్రాదిదేవతలు పరిహా
సింతురనియైనను జంకక వికలుడై మోహింపలేదా? అట్టి సర్వజ్ఞ
శేఖరుం డట్లుకాఁగ నీ తపసియన నెంత ! తీరినది. వీరిపని మీఱినది.
అయినను దీవరింపరాదు. తనంతఁదాను బలుకరించుదనుకఁ బలుకఁ
గూడదా, రెండవది స్త్రీల శెంతమోహముండినను బురుషుల బలవంత
మునఁ గవయఁగోరుట శాస్త్రవిరుద్ధము. కావునఁ జూతము.

విశ్వా:- (మూర్ఛనుండితెలిసి కన్నులు నులిమికొనుచు మేనకను
వర్ణింపసాగును)

మే:- (వినుచుండును)

విశ్వా:- సీ! ఈకాంత నెమ్మోము నీక్షించిననుజాలు,
అలనుధాకరు చెల్లి సలిపినట్లు,

మే:- (మందకోసమొనరించును)

విశ్వా:- ఈయంతికచభరం బెసఁగఁబట్టినజాలు,
కఱకంతుమెడఁ బట్టగలిగినట్లు,

మే:- (పయ్యెద సవరించుకొనును)

విశ్వా:- ఈలేమకన్దవ నెలమి ముద్దిడఁజాలు,

అబ్జాలయ కటాక్ష మమరినట్లు,

మే:- (ముగ్ధాంగనాచేష్టలఁ గనఁబఱచును)

విశ్వా:- ఈకొమ్మ కెమ్మోవి వీక నంటినఁజాలు,

మాధ్వీనుధాహార మబ్బినట్లు,

మే:- (విశ్వామిత్రునే చూచుచుండును)

విశ్వా:- అహహ ! మఱి యింతకన్న సౌఖ్యంబుగలదె,

అంగజునిరాజ్యలక్ష్మి యనంగఁడనరు

పడఁతిఁ బొందిన జన్మసాఫల్యముగను.

తాళ, నాకేల యీ నెట్టితపము గనుము,

మే:- (ఏమలకుఁ గనునెఁగఁజేయును)

వి:- (వెడలిపోవును)

విశ్వా:- కటకటా ! నీ న్నెఱితులఁ బలవఁదినను నెన్నిప్రియోక్తు

లుగ్గడించినను నెంతభ్రమఁజెందినను నెనలేనిశ్రమఁ గుండినను

నారా ! ఎట్టిసాహసము, స్త్రీహృదయ మెంతకఠినము.

కరఁగదుగదా ! అబ్బా ! ఈసుధాకరానన వచనరహితయై

యుంట బహుచిత్రముగాఁ గానుపించెడి నామానస మంత

కంతకు నీరగుచున్నది. ఏమిసేయుదును? విరహగ్ని చల్లార్పు

కొను మార్గము దొరకదయ్యె. ఎందుఁబోదును? ఏమేని కానీ!

ఏమేని యనుకొననీ ! ముందుగా నీకే ముక్తితూరి పలుక

రించెదఁగాక - (ముందటికేజని)

చం! కువలయగంధి ! యెంటి నిటకుంజను దెంచిన కార్యమేమి? నీ

భవుఁ డెవఁ? మన్ని యెచ్చటను? దావకమా కులవిద్యయెడి? -

కాంతామణి! నేనిలు లడుగుచున్నానని సిగ్గుపడకుము.

[నీ

ప్రేమిమలశీలవృత్తములు భావముఁ గన్గెనఁగా విలోకనో

త్సవమొద నెక, నవిస్తరము దావక మాకు నెఱుంగఁజెప్పుమా,

మే:- (కుతూహలమున)

చం॥ మునికులచంద్ర! రావలసి మోదముతో నరుదెంచితిందు, నా
పెనిమిటి వద్దలేడు, పని పెద్దయియున్నది, నాకవాసి నే,
స్వామీ! మద్వృత్తాంతము వినవలయుననువేడ్క మీకేల జనించెనో
సంతసించెద.

వినుమిఁక వేడ్క నాదు కులవిద్యల నెంతయు, నేను దేవతా
ధనసతి, నాటపాటలు సదా యగు మత్కులవిద్య లెన్నఁగఁ,
విశ్వా:- అబలా! కడు బడలితివి. కొంచెము విరామముఁ బొందుము.
ఇచటఁ గూర్చుండుము. నీయుదంతము వినఁగోరియే యడిగితిని

మే:- చిత్తము మహానుభావా !

విశ్వా:- శంకయేల ?

మే:- శంకయేమిలేదు. సంతోషమే

విశ్వా:- నీకు సంతోష మొదలైన నాకు సమాధానము

మే:- జటించా! మీ దుగ్గడించు పలుకు లతిగూఢములు

విశ్వా:- (నవ్వును)

మే:- (మాట మొగమునెట్టును.)

విశ్వా:- ఏమిది ? మాట గూఢమనియంటివి. మో మవలదిప్పితివి.
ఇం దొరు తెవరున్నారు ? మన ముఖయులమే కదా!

మే:- ఏమంటిరి ? మనమిరువురమే యున్న నేమి ?

విశ్వా:- అబ్బో ! ఎంతటక్కరివే ? ఎఱిగియెఱుంగని చందము పలి
కెదవు ? తరుణుల నమ్మరాదు.

మే:- తరుణుల నమ్మరాదుగా ? పురుషుల నమ్మవచ్చునా ?

(ఇద్దఱు నన్యోన్యము సానురాగముగాఁ జూచుకొందురు.)

విశ్వా:- పంకజాక్షీ ! ఇఁకఁజాలును. నన్నేమియు ననకుము. మాట
గ్రహింపుము. మనోభీష్టము నెఱవేర్చుము.

మే:- (ఊరకుండును)

విశ్వా:- (రహస్యస్థలమునకు లొగికొని పోవును.)

ఇది ప్రథమాంకము.

అభినవ శాకుంతలము.

(నాటకము)

ద్వితీయాంకము.

శకుంతల: - (అరణ్యమున బయలుపడు మూలినయను నదియొక్క
పువ్వునతలంబున నెక్కువార్తయ్యమాణయై నిద్రించియుండును)

కన్యూడు: - (శిష్యులతోఁగూడఁ బ్రవేశించి)

శ్రీ॥ శ్రీజానకీహృదయపంకజభాస్కరాయ
శ్రీవద్మచక్రదరశాఙ్గిఁగదాధరాయ
శ్రీవత్సకౌస్తుభముఖోరునిభూషణాయ
శ్రీరాఘవాయ విమలాయ సదా నమః ॥

(అని పరమేశ్వరుని ధ్యానించి) శిష్యులారా ! నేటివఱకుఁ
జీదానందస్వరూపుడగు శ్రీమన్నారాయణు నప్రతిమానుగ్రహంబున
మన మొనరించు తపస్సు నిర్విఘ్నంబుగా సాగుచుండుటచే గృతా
ర్థమైతిమి. ఇప్పుడు తూర్పుకొండపై విభాకరుండు తోచుచున్నాఁడు.
కాన మనము కాలాతిక్రమణిగోచ మొదవకుండఁ బావనజలస్మృలఁ
గుంకింతులిడి పంకజబంధు ధ్యానించి సంధ్యావందనాదిక్రియలఁ బరి
సమాప్తిగాఁ గావించి పిమ్మట ఫలపుష్పసమితుక్కుశాదులం దెచ్చు
కొండము.

శి:- మానీత్రా! తమియిష్టానుసారమే కావించెదము

(అంజనును వదీసమీపమునకుం బోవుదురు)

క:- (కుతుకమున) పీహూ! ఏమి గాంభీర్యము. ఎంతమనో
హరము! రంగదుత్తుంగాభంగభరంగసంగతంబైన యిత్తరంగిణి
వతంసము నీక్షించినంతఁ గన్నులపండువయ్యె. ఇది యొక
యుక్తప్రేమదీపముగా భావించెద. మఱియు మదీయభాగ్య
దేవతగా నెంచెద. సంరసించెద. శిష్యులారా! మనవా
రెల్లరును వచ్చియున్నారా?

శి:- మహాత్మా! వచ్చియున్నారు. ఏమాజ్ఞ

క:- సీ! కశ్యపాంగీరస నౌతమాది గరిష్ఠ

శిష్టజనవ్యాహ సేవితంబు

భూరిభూధరదర్శిద్వారసమాక్షిర్ణ

ఫలపుష్పవల్లీ విభాసితంబు

రాజహంసరథాంగ రమణీయబకబలా

హాకనీలకంఠ సమాశ్రితంబు

కమనీయకల్పార విమలాంబుజసుగంధ

జలజాకరకదంబ సంభృతంబు

వృక్ష శుక శారీకా పికనికరనిరత

లలితమాధుర్య సంయుత కలకలంబు

విలిడ మధుపాంగనా గాన నిస్వనంబు

వీరకలుషంబు నిమ్మాళిని తటంబు,

నాయకలారా! మన పురాకృతపుణ్యవిశేషంబున నిఖిల కలి

కృతకల్యణాపహరంబును విహపరసాధవంబును నైన యిమ్మహానదీ

తీర్థసంబు లభియించినది. నేజీ యర్ధోదయ మహాదయాదిమహా

పర్వములని నమ్ముదు. ఇందుఁ గృతస్నానులమైతిమేని మాతాద్యార

కావంతి కాశీ గయా ప్రయాగ కురుక్షేత్రముల సేవించిన మహా
ఫలంబు నొందనయ్యెడు నని తలంచి యింక నాలస్యంబుచేయక
మజ్జనంబాచరించి బ్రహ్మయజ్ఞము పితృతర్పణము మొదలగు వైదిక
ధర్మములను విఘ్నక్తప్రకారంబుగా నిర్వర్తించి యిష్టకథాసల్లాపంబుల
బ్రాదుపుచ్చుడు.

శి:— చిత్తము.

శ్లో॥ త్వంరాజా సర్వతీర్థానాం త్వమేవ జగతః పితా ।

యాచితం తీర్థమే దేహి సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే॥

(అని పఠనము సేయుచు స్నానమాచరించి ముద్దునఁ దమతమ
నేమంబును నల్పుచుందురు)

శకుంతల:— (ఇంచుక యేడ్చును.)

శిష్యులు:— (తలలు వై కెత్తి దిక్కులీక్షించుచు వినుచుందురు)

కన్య:— బాలకులారా! మీమీనేమంబులు సాలించి మోముదమ్ములు
వై కెత్తి నిక్కి చూచుచున్నారది యెలరా?

శి:— జనకా ! ఏమియులేదు. బాలకోకిలధ్వనితో నొకబాలిక రోద
నము వినఁబడుచున్నది.

క:— వెట్లులారా ! దుర్గమంబైన కాంతారసీమ బాలిక యెక్కడనుండి
వచ్చినదిరా ?

శి:— ఏమోన్నామీ ! మీరు రవంతిసేపు చెవియిడి యాలకిందినచో
నిజమనుకొందురు.

శకుంతల:— (మరలఁ గొంచెమేడ్చును)

క:— బేరారా ! నిజముగానే యెవరో నినువు కాపుకాపుమని యేడ్చినట్లు
విసవచ్చుచున్నది. సాపము, దానినిఁ జూచివత్తము

శి:- చిత్తము

క:- (శకుంతలను చూసి, ఆశ్చర్యమున)

కం|| బొర్రా యాయందము, మ

జ్జారె తనూవిభిమంబు, సరిరా హూయ, ల

య్యారే యాబాలిక యె

వ్వారి కుమారికయ్యె, దీని వశమే పొగడక.

సీ|| కాబోలునిది సుధా కరునిచా బింబంబు,

కాదుకా దకళంక గతి నహించె,

కాబోలునిది నూత్నకనకపుం బ్రతిమంబు,

కాదు సకవస్త్రే కానబడియె,

కాబోలునిది దేవకామిసీ తిలకంబు,

కాదు విభిమవిలోకనములొదవె,

కాబోలునిది మునిక న్యాలలామంబు,

కాదు సుతీత్రీయగాగనోపై,

గరుడ గంధర్వ కిన్నర కాంతలందు

సిద్ధ విద్యాధరోరగ స్త్రీలయందు

సాధ్య సుర నర భేచర సఖులయందు

ఇట్టి సోయగమున్నదే యెంచుమాడ,

(ఎత్తుకొని ముద్దులాడి) ఆహా! ప్రాక్తనజన్మ సుకృతవశంబున నా కీబాలికామణి లభించినది. దీని కులనోత్తర చారిత్రంబులు తెలిసి కొనవలయు. నా యోగదృష్టిమూలంబున నెఱింగెదగాక కొంతతడ వాలోచించి సరి. ఉన్న సంగతినెల్ల గ్రహించితిని. అప్పటినుండి కరుణారసంబు పొంగిపోరలుచున్నది. ఈ బుధతను విడిచి పోను కాళ్లాడవు. ఎట్లు పోనును ? పోవజాల. దీనింగొనిపోయి హృదయానందినిగా

భావించి పెంచుచుండెద. శిష్యులారా! సమిత్కునుమ ఫలాదులందెచ్చి నారా? కాలాతీతమగుచున్నది. ఆశ్రమంబునకు వెళ్ళుదము.

శి:- ఆర్యా! వలసిన పదార్థంబుల నన్నింటిని సంగ్రహించుకొనివచ్చి తిమి. కాని మాకు మొదటి సమాచార మేమియుఁ జెప్పకపోయితిరి. ఏమి సంగతి?

క:- చెప్పెద రండు. (రహస్యముగాఁజెప్పి శకుంతలాసహితముగా శిష్యుల వెంబడించుకొని యాశ్రమంబునకుఁ జొవును)

దువ్యంతుఁడు:- (ఆస్థానమున సామంత ధర్మాధిప మంత్రి పురోహిత విద్వజ్జనులతోఁ గూర్చుండి సామంతమున) అమాత్యశిరోమణీ! మన రాజ్యంబున బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రులు మొదలు కొని యష్టాదశ వర్ణముల వారు వారి వారి వర్ణాశ్రమధర్మములఁ దప్పక శాస్త్రోపదిష్ట ప్రకారముగా నిర్వహించుచు నిరంతర విధవ సంపన్నులై స్వకుటుంబరక్షాకరత్వంబు వహించి సుఖంబుగ నున్నవాని కదా!

మంత్రి:- రాజచంద్రమా! యుష్మదీయ శాసనము నతిక్రమింపక యేయేవర్ణములవా రాయావర్ణాశ్రమాచారంబులఁ జక్కగా నిర్వర్తించుచు శాశ్వతైశ్వర్యభోగానందపరిపూర్ణులై యున్నవారు.

దువ్యం:- మంచిది. మంత్రిభాంగవా! చివాలయములయందుఁ ద్రికాల దేవతాసమారాధనాది సత్కార్యములు విధిక్రమముగా నెంతయుఁ గావవలసి నడచుచున్నవా?

మం:- వృషకులచూడామణి! భవదాజ్ఞానుసారముగా సకలదేవతాస్మహములయందును మూడువేళలం దప్పక యర్చకులు కాలాత్రిక్రమణము గాకుండునటుల స్వామిపూజాధురంధరులై కాలం

లు గడపెనువా? కాని వ్యతిరేక మించుకయు నొనరించినవిధ మగుపడదు.

దు:- సో, మతినుంతుడా! రాజకీయములన్నియు శుభావహముగా నిర్వహింపబడుదురా?

మ:- మహాధనా? సర్వకార్యములును నిర్విఘ్నముగా నెఱవేఱుచున్నవి. ఏవిధమైన లోపమును గానబడదు.

దు:- అట్లైన సంతోషము. ఇంక మనరాచకార్యములు చాలించి భోజనమునకుఁ బోవుదము.

మ:- చిత్తము. ఆలాసం కానిది (ఇరువురు నిష్క్రమించు సమయమున నార్తధ్వని వినిపడును.)

దు:- (ఆలించి తీవరమున) సచివా! అదియేమి. ఆర్తధ్వని విని వచ్చెడిది.

మ:- భూపాలకా! ఆస్థానమున కెవరో వచ్చుచున్నభంగిఁ గోచుచున్నది. విచారించి యరుగుదము. కొంచెము విశ్రమింపుడు.

దు:- సో

పౌరులు:- (విషాదపడుచు రాజముందటికి వచ్చి)

మత్తకోకిలి దండ మోధరణి! మామొఱ

తప్పకుండ వినుండికె,

గండుబెబ్బలు లెల్లు లేదులు

కాటుదున్నలు లావుకరే

కొండకోతులు గండకంబులు

క్రూరసత్వము లెంతయుక

అండఁబాయక పైరులన్నిటి

నంతముం బొనరించెగా,

పాడు:- దొరా ! నిన్నటిరేయి కాల్చెక్కలు లెన్నేనియు వచ్చి మా జొన్న చేనులన్నియు బాడు చేసినవి.

మత్తకోకిల! దిక్కు లేదెడ దిక్కు లేదెడ దిక్కు లేదెడ భూప ! మే మెక్కడైనను వెల్లిపోయెడ మిల్లు పిల్లల బాసి హా ! మొక్కలన్నియు మేసివేసెను ముందుముందె మృగావళుల్, దిక్కుమాలినవారమైతిమి, దీనికేమి వచింతువో, బడయఁడా ! దుష్టసత్వములబారి బడఁజాలక కాపురముల విడిచిపోవునుమా. ఇదివఱకే కడుబడిలితిమి. క్రూరమృగంబుల గెడపలేని బ్రతుకలేము.

దు:- బిడ్డలారా ! ఊరికిఁ బోయితిమి. భయపడకుండు

పా:- తే॥ ప్రజల నిష్ఠలకిరి గాపాడుమయ్య,
ఎన్నఁ జిలువఁజిలువఁగద లెఱుంగమయ్య,
క్రించుమృగములబాధ దప్పించుమయ్య,
తాళలేమయ్య మాయయ్య నండుమయ్య,
చెయ్యెత్తి మొక్కువాగము. సామీ ! ఇంకమాచేతఁగాను మన్నింపుడు.

దు:- తే॥ కాలవశమున నేతెంచు గట్టములును,
జగతి సుఖదుఃఖములురెండు ననుమించు
సంతసించిన దైవంబు సమ్మతించి
ప్రొవఁగలవాడు, దీనికై పొగులనేల,

పాడులారా ! శాంతిఁబొందిండు. నూర్యోదయంబున వేటాడవచ్చి దుష్టసత్వంబుల వధుఁబొంది జగత్సంక్షోభము నివారించెద. సుఖముగా నుండుడు.

పా:- రాశేంద్రా ! జోహారు జోహారు. మాకు సెలవాసంగు

దు:- జనులారా ! పోయిరండు

పా:- పోయినట్టేదము.

దు:- సచివా ! మనరాష్ట్రమున నింతకులోగా నిట్టియత్పాతములు సంభవించినవా ?

మంత్రి:- ధరణీశ్వరా ! మీసత్యపరిపాలనమున నెన్నడు వినియండ లేదు. నేడే యీవింత పొడమినది.

దు:- ఐన దీనికి యోజన యెట్లు ?

మం:- మఱి మీ కేమందురు ?

దు:- తే! రాజ్యసంక్షోభ ముడుపుట రాజధర్మ,
మటులగాదేని సమకూర్చు నపయశంబు,
అత్మవత్సర్వభూతాని యను సద్దుక్తి
మదిని భావించి మెదలుచే మనకు లెస్స ,

ఇదియునుంగాన పార్థివులకుఁ బ్రజాపరిపాలనమే పరమ ధర్మము గావున ధర్మవిరోధ మొనరింతక రేపు ప్రాతఃకాలమున మృగయావినోదమునకై వెడల నిశ్చయించితి. ఇందుకుఁ దగిన సైనికుల నాయితము గండని యాజ్ఞాపింపుము.

మం:-చిత్తము. (అని రాజతోడను జారులతోడను నిష్క్రమించును)

ఇది ద్వితీయాంకము .

అభినవ శాకుంతలము.

(నాటకము)

తృతీయాంశము.

కణ్వుడు:— (శాకుంతలమును పట్టుకొని బ్రవేశించి)

సీ॥ వేదాంతశాస్త్రార్థమున దప్పక నేడు

సక్రమంబుగా మీరు చదివినారె,

తర్కనిరుక్తవైద్యవ్యాకరణధర్మ

శాస్త్రపాఠము వేడ్క నల్పినారె,

రామాయణాది సద్గ్రంథాంతరహస్య

నీతిసారము విననేర్పినారె,

నవరసాలంకార సవ్యవ్రబంధమల్

క్రమముగా నేర్పించి గడగినారె,

వాసుసంకీర్తనాహిత్య సత్కథాని

భాగులై వైదికములైన ధర్మములను

విమవకే వృద్ధసమ్మతి నడచినారె,

చెప్పుదురు రండు వెన నాడు శిష్యులార !

శి:- (మునీంద్రునకు నమస్కరించి) విద్యచ్ఛిరోమణీ ! శ్రుతిస్మృతి
తీర్తిహాసపురాణకథాప్రసంగంబుల నింతసేపుఁ గావించి
సామగానము నొక్కంత గావించితిమి.

మఱి కొందఱు శిష్యులు:- నాయనా ! మేము స్వాధ్యాయపాఠము
లను జక్కగా నేర్చియున్నాము.

క:- మఱి మీ శేమిచేసితిరి ?

శి:- స్వామీ ! యుష్మదీయానుగ్రహంబువలన యనునియమాసన
ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యానధాన్యా సమాధ్యస్తాంగ
యోగానుష్ఠానములఁ బ్రొద్దుబుచ్చుచుఁ బరబ్రహ్మమును
దర్శించుమార్గము సభ్యసించినారము. మునీంద్రా ! యీశే
ష్యుఁడు వైదికధర్మమును బాగుగా సంగ్రహించినాఁడు.

క:- (సంభ్రమమున) కుమారకులారా! ప్రజ్ఞాసాంద్రులగు మీమీ
వాచావిభవంబునకు నామానసా బ్రహ్మసంశోషవారాళి నోల
లాడుచున్నయది. ఇటుమీఁద మీపాఠములఁ జాలించి కాలో
చితకృత్యముల నొనరించుచుండుదు. నేను సమిత్కుశలహ
గణార్థం బియ్యకవిఁ గ్రుమ్మటి శీఘ్రముగా నడుదెంచెద.

శకుం:- (తండ్రిని సమీపించి) జనకా ! నమస్కరించెద. మీ రెక్క
డికో యేగఁదలంచుచున్నారు ?

క:- తల్లీ ! నేను గందమూలఫలాదులు సంగ్రహించి తెచ్చుటకై
కాంతారంబున కరిగెద.

శ:- నాయనా ! నన్ను వెంబడించుకొని పోండు.

క:- కుమారీ ! దుర్గమంబైన గహన సంచారమున నీ వోర్వితేవు,
కుటీరమున నివసింపుము. నే నిప్పుడే యేతెంచెద.

శ:- కాదు తండ్రి ! నన్ను వెంటనే తీసికొని వెళ్ళుము. నే నెంతటి
నుండఁజాల

క:- పుత్రీ! ఒక్కతెవే యుండనలయునని సంశయించెదవేల? నీ
యన్న లండలు నున్నారుగదా!

శ:- జనయితా! అన్న లుండినను నక్క లుండినను నేను మూత్రము
మీవెంటనే నచ్చెదను. ఎప్పుడు వచ్చినను వలదందురు. మీతో
రాగూడిదా?

క:- మమ్మా! నేను మరల నరుగుననుకు నిన్ను దోడ్కొనిపోయెద
గాని యిప్పుడు వలదు. నీకు మంచిమంచిఫలపుష్పములు తెచ్చి
యిచ్చెద. నన్ను విడువరాదు. అన్నలచెంతకు నామకొనబామ్మ

శ:- మఱి మంచి ఫలపుష్పములను నాకు తెచ్చియిచ్చెదవా?

క:- చిటుతా! అవశ్యము శెచ్చెదను.

శ:- అయిన మీ రెప్పుడు వచ్చెదరు?

క:- పట్టి! ఇంతలోనే వచ్చెద. చితిల్లకుము.

శ:- అటులైతే నీవు వచ్చెద. (అందఱు నిష్క్రమింతురు)

మృగయులు: (అంతర్భాషిదేశమున దువ్యులసహితముగాఁ బ్రవేశించి)

సుగంధ! పట్రపట్ర పెద్దపులులు పాటిపోవసాగెరా,

కొటకొట చూచెదేమి కొండదున్నపోతుల

పెటపెట మాటు జంకపిల్ల లిందె వచ్చెరా,

నెటనెట చుప్పిపిడు నిల్చిచిల్చి యయ్యెడ,

అబ్బబ్బ! యేమడవిరా నయ్యది. ఏసే! ఏమి మెక్కల

యివి. అన్నన్నా! చిలుకల దుడుగు జూచినారురా?

మఱియొకడు:- అప్పుడే చూచినా వీస్తే!

మృగ:- బోయూ! చిట్టచిట్టి పిట్టలబట్టుటకై యీదెస నురులను వైచి

కటకు జనముల మీదికి మొఱకు జాగిలముల దోలుదమా?

మృగ:- బోయూ! బోలుదము బోలుదము

మృ:- బిరుదా ! అదిగో చచ్చె చచ్చె

మఱియొక:- ఎవ రెవరు ?

మృ:- ఎవరులేరు. మేటిమగడైన వేటకాడు. సూటిగా నాట
నేసిన నొక మేటిసింగము గీటడంగినది.

మఱి:- సరేసరే. పోటరులారా ! మొదట వెనుకకుఁ దిరిగిచూడుడు.
అల్లదే మృగములు పరువులిడుచు మనపైకె వచ్చుచున్నవి.
ఇంక నేమిసేతము ? హాహా ! రాజేంద్రా ! మాశక్తికి మీటి
నది. రక్షింపుడు రక్షింపుడు.

మ:- (ధైర్యమున) మృగయులారా ! భీతిల్లకుడు భీతిల్లకుడు.
ఇదే వచ్చితిని.

మృ:- బ్రతికితిని బ్రతికితిమి.

మ:- యుగంధరా ! మన రథమును దీవరమ నడిపింపుము. ముందట
నైన్య మొక్కమ్మడి నల్లకల్లలమగుచున్నది.

మం:- చిత్తము.

మ:- మానిన.

గండకభల్లుక కేసరిరోహిణ కాసరభల్లుక చామర వే
దండ కురంగఘోషేంద్రములు గమదాపునకుం జనుచెంచె నాహూ !
చండమృగంబుల గండడగింపన శౌర్యము వ్యర్థముగాన మహా
ద్దండమదీయ సుకాండములన్ వెన దర్పమెలప్ప వధింతు నిరీక్ష,

శూరులారా ! మీరు వెనుదీయక నానావిధసాధనంబుల
గైకొని నావెంటనే నడపుడు. నేడు మృగయాపిసోదము చక్కగా
నొనరించెద.

మృగ:- పుడమితేడా ! ఆలాగె వచ్చెదము

దు:- పులిందులారా! మదీయధనుర్విద్యా కాశలంబున జటుల
భయద వనాటసముదయంబుల బానిక శిక్షించితిని. వేట
కాండు వేటచాలించి గాలేదా?

మృ:- చాలించి

దు:- పోరులారా! సూరసత్వముల బాధ నిర్మూలమైనదా?

పా:- దేవా! మీయానగ్రహంబున నివారణమైనది

దు:- ఇంక నేమియు భయములేదుకదా!

పా:- లేదు న్నామీ! లేదు

దు:- సంహారము సంహారము

ఉ: మానవులారా! మర్కటసమూహము పీచిమడింగె, నింక నెం

తేని ముదంబుమీరని ముండ్లు బుర్రబునకేగిమీరు స

న్యానమెలర్చ స్వీయము. ముందరరాజములకు వసించుచు

శ్రీనిధులై యనాతిము చింతలుమాని సుఖంబు బొందుడి,

ప్రజలారా! మీకెల్లరకు ఊమచుగుండాక. ఇంక మీమీ
యిమ్ములకిదిగి బంధుమిత్రపుత్రిశత్రుమిత్రో బహుకాలము జీవ
నాతులై కాఘాతముల నుద్ధరించుకొండు. సరిగబొండు.

పా:- మహాప్రసాదము (అప విష్కృ)మితురు.)

దు:- మిత్రవరా! మన మిం దరుగుదెంచినకార్యము చిక్తనయ్యెగా!

మం:- మహేశా! ఊచుమైనది. ముంబుల నెగచించెడువేడుక
నతిదూరంబున కదిగిన మన దుఃఖము ననుగమింపనోపక సమర్థక
క్షుష్టిపాపాపరహితము. పదాతు లయ్యిప్రదేశంబుల విశ్ర
మించి.

దు:- సహచరా! అవును. అభేటంబున జనియించిన పరితాపము
నానందముకొరకు విశ్రమించిరికాబోలు. నాండు సేదదీర్చు

కోనునంతవఱకు మనముగూడ మార్గామూస మించుక వాపి
కొందము. ఇం దెందైన జలము దొరకునా? నాకు మిక్కిలి
దాహమగుచున్నది.

మం:- నరేంద్రా! ఇచ్చటలేదుగాని గవ్యూతిదూరంబున మాత్ర
మొకజలాశయ మగుపడుచున్నది.

దు:- అయిన నటకేగి దాహమార్చుకొనినతము పద

మ:- అటులనే చేయదము (అందఱు నదియొద్దకేగి సలిల పానము
చేసి కూర్చుండురు. లెత్తివీరమున నొకశృంగారవన మగు
పడును)

దు:- (శృంగారవనము నవలోకించి) సచివోత్తమా! ఇప్పుణ్ణి
నదీతీరంబున వివిధసురభిక్షసుమఫలభారవిన్మతరులతాగుల్క
పరిశోభితంబైన యొక యారామంబు గనఁబయ్యె. ఇందుఁ
గొంతవడి విహరించి పోవుదము.

మం:- తమ యిష్టానుసారమే వర్తిం చెదము.

దు:- (ఉపవనములోనికిఁ బ్రవేశించి యాశ్చర్యమున)

తే! అమరపతి ఖండనమునకు రమణ వైశ్రే
వణుని వైతరథాహ్వయవనమునకును
సమముగానుండ దీనిని జలజభవుఁడు
పొసఁగ రచియింపఁబోలు, హా! పొగడ వశమె,

మఱియును

లయగ్రాహి! కమ్మని రసాలమహిజమ్ముల సశోకనిక
రమ్ములను జంపకచయమ్ములను హింత
లమ్ముల గురంటకవటమ్ములఁ గరీరకుట
జమ్ములఁ బలాశసివహమ్ములను ఖర్జూ

రమ్మలఁ దమాలసరశమ్మలఁ గపితృపన
సమ్మల శేషమచ మమ్మలను జంటి
రమ్మల జపాచరకమ్మలను సయ్యుపప
నమ్మ రహిమిను ననయమ్మల గనుపించె,

ఓహో! హృదయసుఖాహుబగుచున్న యివ్వనంబు వీక్షింప
నాకన్నుల కటప్రదీటకున్నది. మఱికొంతద వ్యరిగి యిందలివి శేషముల
సక్రిమముగా ననలోకించి తృప్తిపొందెదగాక. (కొంచెముదూరము
పోయి) ఆహా! చూడఁజూడ వింతవంత లగునా నున్నవి.

సీ॥ అనవరతాభినంద్య ధరాసురులతోడ

వేదాధ్యక్షులగులఁ కధులతోడ

ఆహవనీయాది యాశ్వాసానలతోడ

నాగయోగి త్రు విమర్శనములతోడ

హంకణ్డముఁకొని భోచ్చ ధ్వజులతోడ

అశ్రుమహాలేపోధనులతోడ

కవ్వకథాలాపశిష్టజీవికతోడ

అతులవిద్యతృమాహంబుతోడ

శారికాకీరకలహంసచయముతోడ

పరిరుచిరసుగంధజలజాకరములతోడ

తీర్థుననానందకరములు వేడితిలై

ఇన్దుహముని యౌశ్రమ, మేమిగలదు,

అమాత్యులగా! ఇమ్మది విద్యాహామముని యౌశ్రమంబుని
యెఱుంగుడు. వేదవిద్యాహామముని సమస్కరించివచ్చెద. నావస్తు
నంత కంద జేచొప్పటచె యుండుడు.

మం:- త్వరితగాఁ బోయిరండు

శ:- (కణ్వమహాముని మందిరముననుండి తనలో) నేడు మానాయన గారు కందమూలఫలప్రసూనస్సంగ్రహణార్థ మిక్కాచనంబున కరిగియుండెను. మధ్యాహ్నము సమీపించినది. ఇంతకుం జను దేరకుండిన హేతు వెయ్యదియో జెలియదు. విచారించిచూడ వారువోయినస్థలంబుఁ నెన్వఁచెని మహానియులు గలసియుండ వచ్చును. లేనియెడల నింతసేపు నిలిచియుండుటకు నితరకారణ మగుపడదు. (అని మెల్లమెల్లగాఁ బ్రవేశించుచు నాహ్లాదము తో మరలఁదనలో) నాఁట్రైవణికి మదియ భాగ్యదేవతయునుం బోలె లక్ష్మీవతలక్షణలక్షితుండగు నొకపురుషుం డరుగుదెంచు చున్నాఁడు. ఆహా ! ఇతని నూపయశావనవిలాసంబులఁ దిలకింప నరుదయ్యె

సీ అభినవపంచనాయకుమాడ్కి రహించు

నీసుందరాకారుఁ డెవ్వఁడొక్కొ,

జలజబాంధవుని లేజమునఁ జూపట్టెడు

సభవ్యగుణశాలి యెవ్వఁడొక్కొ,

శరధిగాంభీర్యంబు కరముగిల్లి పరంగు

సశరేజనిభాసుఁ డెవ్వఁడొక్కొ.

ధరణీధరంబుల ధైర్యంబు నిరసించు

నీపుణ్యవారాశి యెవ్వఁడొక్కొ,

సురవరోరగగరుడులఁ జూడఁమొక్కొ,

ఖచరగఁధర్వతనయులఁ గాంచఁమొక్కొ,

సిద్ధవిద్యాధరులను వీక్షింపఁమొక్కొ,

ఇమ్ముహామహునకు సాటి యెవరు తలఁప,

నేనున్నమెత్తినయంతనుండి యెన్నడు నిట్టిరూపవంతుని దర్శిం

చినదానఁగాను. నేడు వీక్షించినకతన ధన్యురాలనైతిని. ఇయ్యవతా
రము యథార్థముగాఁ దర్కింప జగన్మోహనావతారమే.

ఉ॥ భూవిలీనసంపదయుఁ బూర్ణకళానిధిసేలుమోము శృం
గారము చారుహసము నిగారము చేరలగేరుకన్ను లిం
పారెడు బాహుయుగ్మము నపారసులక్షణ మీయెయార ము
య్యారె ! నతినపఁగాఁదరహే, హా ! మఱియన్నియు వీనికే

(తనూ,

ఇట్లనంతవిలాసంబున విమూలనజయంత్రులపవోలె నున్న
యితండు దుష్కృతమహాకాంతండుగాని యనునిండుగాఁడు. కావున
నితని కతిప్రియంబున నతిథిసత్కారము లొనరించినపిమ్మటఁ గుశల
ప్రశ్న మొనర్చెద. (ముందొకపద్య) (ప్ర) మహారమణా !
మదీయవిజ్ఞాపన మాఱింది నాచేనొనరింపఁబడిన యతిథిసత్కారంబు
లంగీకరింపుము. ఇయ్యచిత్రాసనంబుపై నధిష్ఠిపుము.

దు:- (కూర్చుండును.)

శ:- (అన్యపాద్యాదివిధులం బూజించి)

మస్తకోకల.

క్షేమమే గురుబాంధవాగీ, శ్రేయమే నిజరాజ్యమం,
దోమహిశ ! శుభంబె నీసుతయోషిదానులకుం గడున్,

దు:- కోమలాంగి ! సమస్తరాష్ట్రమునొక సదా పరిణామమే,
భామిసీతనయు ల్లితు ల్గుడు భావుకంబున నుండిరే,

శ:- భారుణీశ్వర ! నేడు మీరు ముదంబుతో నిటువచ్చు పే
కాణంబుననొనరించుము గ్రక్కునన్, వినగోరితిన్,

దు:- కాణంబును విన్ను చెప్పెదఁ, గణ్యునిం గనిపోవఁగా
నానిజాంబక ! వచ్చినాడను, వార లెచ్చటి కేగిరో.

శబ్దః త్రయ్యశానకుః బంధుదేర నిజాశ్రమం బెడఁబాసి తా

నియ్యోదంజనె, వచ్చు మీస్థితి యెంతయుఁ వినినంతటఁ

దు:- శయ్యనం జనుచును నో మఱి సంయమిండును లేనో, ప్రా

ద్దయ్యె, మా సదనంబుకేగెద మంబుజానన ! నైశేమే,

శ:- ఓనరాధిప ! మీర యొక్కముహూర్తమాత్రము సైపుండ

హ్మానివర్త్యుడు నచ్చునంతకు మత్కుఁదీరముఁగోపలఁ,

దు:- మీనలోచన ! నీనుసద్గుణ మెన్నఁ జిత్రము, మెచ్చితో,

మానిసిమణి ! మంచిమాటయె, మాకుసమృతమయ్యెఁబో,

(తనలో) ఇక్కు సుమకోమలి భయభక్తి వినయంబులకును

నతులితమృదుమధురగంభీరవచనరచనాచమత్కృతులకును నాహ్వా

దయకుంకజము పల్లవించుచున్నయది. మఱియు, మనోజసామాజ్య

లక్ష్మీవలె సర్వలక్షణలన్నీ తంబులగు దీనిసర్వావయవముల వర్ణించుటకు

నాదిశేషునకైన నలవిగాదని యూహింపనయ్యెడిని

సీ! జలజారి నలరించుఁ గలకంఠ నెమ్మోము,

వెలిదామరల నేలు నెలఁతకునులు,

అఁగిపాళి బెడఁగించు లలితాంగి పెన్నెఱుల్,

కొదమసింగముఁ గెల్పు సుదతికొను,

మదనాగముఁ గలంచు మదిరాక్షియానంబు

శ్రీకారముల మీఱుఁ జెలువ శ్రుతులు,

గురుశైలములమించు దరుణి వత్సోజముల్,

తెలపువ్వురుచిఁగొను వెలఁదినాన,

అబ్జినీపతిన్గొంచు నలివేణి బాహువు,

లనఁటుల నెడనేయు నతివలొడలు,

కలికిచూపులు పలుకు లగలపువలపు

చెలుపు జగి విగి నిలుపు క్రొందఱుకుబెఱుకు

ముజ్జగంబులవలపించు, ముద్దుగుమ్మ
నలున యేలీల సృజించినాడో పుడమి,
మత్తకోకిల.

ఇంద్రసీలములు బ్రహ్మవాళము లిందుఖండము తారకల్
చంద్రికాతతి కందముల్ దరచక్రము ల్భజె యద్దముల్
సాంద్రమా బిసబింబకచ్చపసారసంబులు దీని ని
సంద్రలీల సమాశ్రయించుగదా ! విచిత్రముచూడగళ్,
ఆహా ! ఇట్టినుండరి యిందుల కేల నచ్చనదియో తెలియదు.

ఇదియునుంగాక

శా॥ ఈలీలావతిజూడ నామదికి నెక్కోని బ్రయంబయ్యె, నీ
బాలారత్నముగన్న పు... పాటంపగారాదు, న
చ్చీలం బుత్తమము... ము ల్పిత్రంబు బాహింపగా,
వాలాయంబు... నివ్వమాక్షీచంపంబుల,
మఱియు, ఈబాలికామణి పృథ్వింతము తెలియునంతవఱకు
నామసంబు తృప్తవహింపజాలదు. దీని కులగోత్రాభిధానముల నరసి
కదా ముందటిక్రయత్న మొనరింపదగినది. ముచ్చుండుగా దీనిసంగతి
సంతయు విచారించెద (ప్ర)

చం॥ జలరుహగంధ ! నీదు సరసప్రియభావము ల్విసంగ నా
కేలమి జవించుచున్నయది, ముట్టి సుహృదవీలాసవిభ్రమం
బుల... సుందరివి భూవనసంబున కేలవచ్చితో
ఇల... దిలదండ్రు... యెట్టిదో నీస్థితి చెప్పు మంతయు,
నీ యదంతము సక్రమంబుగా వివరించి మన్మథస్సంతోషము
గావింపుము.

శః - హా ! నీటివల్లభ ! విన్నవితలు వినుమీ; శాంతుండు వేదాంతపా
రగు డత్యంతయశఃవరీతుడు లేపఃప్రజ్వలభావులని శా

త్రుగరిష్ఠుండు కృపాసముక్తుఁడు సదాచారుండు ధీరుండునాఁ
దగు నాకణ్యమహర్షి ముద్దుతనయన్ దర్శింప నిక్కంబుగన్,
భూపాలచూడామణి ! మదీయ వృత్తాంతము నాలకించితిరా ?

దు:- కామినీమణి ! వింటిని. కడుఁ జెల్లిముగానున్నది.

శ:- రాజేంద్ర ! ఉన్న సుగతి నచియించితిని. ఇందాశ్చర్య మేము
న్నది ?

దు:- లేకయేమి ? ఉండనేయున్నది.

శ:- ఏమి ?

దు:- తే! తన్వి ! యాకణ్యుడెంతయుం దాపసుండు,
అదియుఁగా కూర్భవోత్తుండు ననఘచరితుఁ
డమ్మునికి నెట్లు కూర్తురవయితో యీవు
దీని సుకనాకు నెఱిగింపు తేటపడఁగి,

శ:- పుడమితేడా ! దీనికా మీకు విచారము గల్గినది ? అయిన
వినుండు. ఒక నాఁడు తన్నొక్కసకానివర్యుఁ డిశకుంతల యను
కన్యక యొక్కడిది? దీనిజన్మ మెవ్వధ మని యడుగ నేను విను
చుండఁగా నిట్లు విన్నవించె, గాన నాజన్మప్రకారంబు మాయ
య్య యత్తపోధనునకుఁ జప్పినవిధంబున మీకు వాక్రుచ్చెద.
దత్తావధానులై యాలకింపుడు.

సీ! ఘనుఁడు విశ్వామిత్రమునివల్ల భుండు ఘోర

తపము సేయుచునున్న తఱియెఱింగి

వేల్పుతేఁ డెంతయు వెఱచి మేనక యను

అప్పరోంగసంబంప నెదియు నతని

అతులతపోవిఘ్న మూచరించినవేళఁ

దత్తసాదమున నత్తరుఁ కేను

జనియించుటయు నాదు జనయిత్రి మాలిసే

సైకతస్థలి డించి చనియె దివికి,

కుతుకమునను శకుంతము లూడి రక్ష

సేసె, నటుమీఁద నొకనాఁడు శిష్యగణము

గొలువ సీతాశనుఁడు వచ్చి కోరి యిటకు

తెచ్చిపోషించె నను బలుచుచ్చికలర,

అట్లన్యూహానుభావుఁడు శకుంతలను గుటఁజేసి నాకు శకుంతల
యను నామంబిడి కరంబు గారవించుచుండె.

దు:— (శేనలో) నేనిది మునికన్యకయని చెప్పినట్లు హస్తావృత్తినున్నను
రాజపుత్రినని నిజాభిప్రాయపడెను. ఇట్టి గొంతుటయు నాహ్వాన
యము మరనబోణాపాదము కన్నులొప్పవై యభిపాతవికంపిత
పంకజమునకు నుండుచుండెడిది. కాని యిక్కోమలి నుప
లక్ష్యంబు నాయు ద్రిమన యనురాగము జనించినకడఁకు దోచు
చున్నది. సమయానుకూలముగా దీనితో నొక్కంతసేపు
సంభాషించెద. (పల్కి)

సీ! కమలాయతాక్షి ! ఈ కపటభయంకరమైన

కాంతారమునఁ బ్రాప్తగుడపనేల ?

లలితాంగి ! ఈ నల్లలజనంబులుగట్టి

పడరాని యుడుముల బడసినేల ?

బాలలో ! ఈ కందమూలము ల్బు మించి

నెన్నఁగొని పడ్డ సేయనేల ?

సుందరీ ! ఈ దిన్నెనుండ రాక్షసిబూని

యండియు మునిపల్లి నుండనేల ?

పరితి ! సీరూపలావణ్యవైభవముల

గాంచ సంతసమయ్యె, బల్లారవమున

గరిత ! నా కీపు భార్యవై కనడశేష
రాజ్యసౌఖ్యములందు మోరాజవదన !

కలికీ ! ఇంచుక మదీయధర్మప్రసంగము నాకర్ణింపుము. లోకంబున బ్రాహ్మంబును, దైవంబును, నార్షంబును, బ్రాహ్మత్యంబును, రాక్షసంబును, నాసురంబును, గాంధర్వంబును, బైశాచంబును నన నెనిమిది వివాహంబులు గలవు. అందు త్పత్రియ వైశ్యులకు గాంధర్వ రాక్షసములు కడుఁ బ్రశస్తంబులు. మనము త్పత్రియులము గావున ధర్మపథము విడనాడిక నను గాంధర్వవిధిం బరిణయము చేసికొని గిరిం తరము సుఖంపుము. సంశయింపకుము.

శ:- (లజ్జాననతనదనయై యూరికుండును)

దు:- అబలా ! ఘోరి యిటులుగారకుంటివి !

శ:- (ఇంచుక ప్రీడాసంభ్రమములతో)

కవిరాజవిరాజితము.

ఘోరుఁడు తపస్వియు గౌరవధుర్యుఁడు గాన మదీయగురుండు దయా వననిధి యమ్మునివర్యుఁడు నింతకు వచ్చును, నాయనవచ్చియు నె మ్మనమాన సంశయమందక నిఁగఁడు మన్నన సేసి యుసంగును, భూజనులు నుతింపఁగ సమ్మద మొప్పు రసాధిప ! పెండిలియాడుము నఁ, దు:- యువతీ ! ఏలసంశయించెదవు. 'నావల్కులేల యాదరింపవు.'

శ:- నృపసత్తమా ! తండ్రియనుమతి లేక యిక్కార్యము నొనరించుటకు సాహసింపఁజాల. ఆయన నాకు భయత్రాణయగుటండేసి సంకంచెద. అన్యథా విచారించకుంటి.

దు:- తే! ఇంత ! అమ్మునిరాకతో నేమికార్య ?

మాల్మేనర్పించుచో దాన యగును గర్త,

గాన గాంధర్వవిధి నీనువాణి నే గ్ర

హింతు మాతాడ కిద్దాని కిష్టపడుము.

(అని గాంధర్వ వివాహ స్వరూపమును రహస్యముగా బోధించును)

శ:- రాజోత్తమా ! నేనుగ్గడించినకల్కులకు సమాధానమొసంగి
తియ్యనిమాటలచే నాహృదయము గరగించుచుంటిరి. ఏమి
చేయుదును. స్త్రీలు స్వాతంత్ర్యహీనలుగదా !

దు:- తరుణీ ! వృథాకాలయాపన మొనర్పకుము. నీకును నాకును
బరస్పరానురాగంబును గాముండు పెంపయోగముగ. కాన
నెడనేయక నన్నేలికొనుము. ఇంక కోర్వఁజాల

శ:- అగ్రవా ! నృపులు కార్యవాదులు. తరుణులయెడల సన్పతంబు
లాక్షి లోబఱచుకొన యత్నింతురు. మిమ్ము సమ్మగ్నాడదు.

దు:- ఇంతి ! ఎంతమాటాడితివో. నన్ను సూక్ష్మతవాచాఘోషించని
యెఱుంగవలెఁజాలు.

శ:- రాజేంద్రా ! మీ లాక్షినివచ్చి నానైవ నామనోభీష్టము నెఱ
వేర్తునని నుచు మురిచితివా ...

దు:- నామనోభీష్టము కొనసాగింతువా !

శ:- నిశ్చయముగా మియిష్టప్రకారమే వర్తించెదను

దు:- అయిన నేమియచుగడలఁచితివి ?

శ:- చిత్తగింపుఁడు

చం॥ బడయఁడ ! నేను నీవలననొక్కకుమారునిగంటి ని యా

కొడుకును యావరాజ్యమునకుం గొప్పతో నాకారణజేయఁగ

డడవొనరింపకుండ వరదానముసేయుము, నీకు నాకు ని

య్యెడ నకులైన సంగమము నొచ్చు ముదంబున సంఘటిల్లెడిక,

దు:- అలనా ! నీబుదికినాచ్చితివో. నీవుగోరినవరం బిచ్చితిని. గ్రహం
పుము.

శ:- మహామనాదము (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

ఇది తృతీయాంకము .

అభినవ శాకుంతలము.

(నాటకము)

చతుర్థాంకము.

(శకుంతలయు దుష్యంతుఁడును బ్రవేశింతురు.)

దు:- కాంతామణి! నేను గాంధర్వవివాహమూలంబున నిన్నుఁగూడి
యభిమతసుఖంబుల ననుభవించితిని. ఇంక గేహంబున కేగెద.
నిన్నుఁ దోడ్కొనియేతేరఁ బిమ్మట నస్మత్ప్రధానవర్గంబుచు
బంపించెద. వారివెంట నీజనకుని యనుమతింబడసి యేగుదెం
చుము. నిలుపుము

శ:- నాథా! చిత్తము. అట్లే కానిండు

దు:- (నిష్క్రమించును)

కణ్వఁడు:- (ప్రవేశించి)

అ॥ నాకుమారి! రావె, నాముద్దనుత! రావె,
కూన! రావె, చిన్నికుఱ్ఱ! రావె
నాయనుంగ! రావె, నాపాప! రావె, నా
తల్లి! రావె, కల్పవల్లి! రావె,

అమ్మా! శకుంతలా! నీకొఱకు మంచిమంచి ఫలపుష్ప
ములు సంగ్రహించితెచ్చితిని. రమ్ము

శ:- (మెల్లమెల్లగా సిగ్గుతోఁ గణ్వనియొద్దకుఁబోవును.)

క:- (తనలో) నేను బ్రతిదివసము సరణ్యమునకేగి యరుదెంచువఱకు నెదురుగాఁజూచెంచి “ నాయనా ! నాకు శలములి ” మృని పల్కుచుండెడి నాబాని కారత్నిము నేను పిలిచినను నాపాలికి వచ్చుటకు సంకల్పించుచున్నది. ఇదియేమిచిత్రమో యోజించెదఁగాక (అది వ్యవస్థింపఁజూచి) ఆహా ! నాదివ్యజ్ఞానము చేత దీనిసమాచారముతయు నెఱింగితి. తత్త్రిములకు గాంధర్వవివాహము విధిచోదితిము. కానిస్సె. మంచికార్యము చేసినది. ఇందుకు సంతసిగచెద. (తనకుండు కుంతలం గనుగొని)

(ప్ర) భయపడుము.

ఉ॥ నీకులగోత్రశీలమహామహామహాని స్పృధంగిగఁ
బ్రాకటమూర్తియై నీకలని వేడ్క వరించియుండుట
వేడిటిగాఁగ నుండి, నియుదరంబుననున్నవాఁడును
శోకుఁడు చక్రవర్తియగుజమ్ము నిజమ్ముగి, నమ్ము మమ్మలో !

పుత్ర ! సిద్ధిచక్రంబునకువాచ్చితి. నీపుగోత్రవరంబిచ్చెద. వేడుము.

శ:- చిత్రము. జనకా ! నాచిత్ర మెల్లప్పుడు ధర్మపునందుఁ దగిలి యుండునట్లును నాకుద్భవిల్లెడిపుత్రుని దీర్ఘాయురారోగ్యైశ్వర్యబలసమన్వితుండగునట్లునుగ్రహించి యాశీర్వదింపుడు.

క:- తథాస్తు (ఆశీర్వదించును. ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

(శకుంతలయుఁ గన్వేషించును భరతుఁడును మరలఁ బ్రవేశింతురు)

క:- (శకుంతలను చూచి సంభోషముతో) తల్లీ ! నీపూర్వపుణ్య విశేషంబునలనఁ జక్రవర్తిలక్షణలక్షతుండగు ముద్దుకుమారుం గాంచితివి. నీఁడు నిశలభువనరాజ్యాభిషేకంబునకుఁ దగినవాఁ డగుఁగాక. మంతయు

అ॥ ఎట్టిసాధ్వలకును బుట్టివయ్యెనో

బలుదినంబులుంట పనికిరాదు,

మగలకడనె వారి మనుగడ యుచితంబు,

పతియె స్త్రీకిఁ దలఁడఁ బ్రాణపదము,

కావున నీ విక్కుమారు దోడ్కొని యీశిష్యులవెంబడి నీపతిపాటి
కీరి యనవరతసౌఖ్యంబు లనుభవించుచు సుఖంబుగానుండుము.
పోయిరమ్మ.

శ:- నాయనా! నమస్కరించెద. పోయినచ్చెదను. దయయుంచుడు.

(అందఱు సేవ్యమింతురు)

(దుష్ప్రవర్తమహారాజు సభదీర్ఘకూర్పుడియుండ శకుంతల భరతునితో
మరలఁ బ్రేమింతును)

శ:- (రాజనవహాకించి) హృదయేశ్వరా! నమస్కరించెదను.
నన్ను గటాక్షింపుడు

దు:- (మిన్నకుండును)

శ:- జేరా! ఏమి యాదారుణాకృత్యము. ఏమి యాయుగమాహా
త్ర్యము. రాజచంద్రునకు గురునియాశ్రమంబున నాయందుఁ
గల సంభ్రమాదరణానుగ్రహంబు లిప్పు డించుకయుఁ గాన
రావయ్యె. ఏమనవలయును

అ॥ కణ్వనాశ్రమమున గాంధర్వవిధి నన్నుఁ

బెండ్లియాడి కరముప్రీతి వరము

కోరుకొమ్మటంచు గ్రుచ్చిగ్రుచ్చినచింది

ఇచ్చియుంట నెడఁద నెంచఁజొక్కొ-

మఱియు,

సీ॥ తలయెత్తియొకసారి తీలకింపఁ, జానాడు

మమతఁబల్కినపల్కు మఱిచెనేమొ,

తనకుదాన వదించుదాకఁ గానిమ్మని
 హృదయంబుగోన నూహించెనేమొ,
 సభవార లిదిచూచి శంకింతురని తద్ద
 భీతి నాదెస దృష్టిపెట్టఁజేమొ,
 అధికారు లనుమాట యవలగ్రదిప్పరటంచు
 మదిసమ్మటయె మోసమయ్యెనేమొ,
 మఱచిమఱవకఁ గుమ్మాడ్కి మసలునేమొ,
 ఎఱిగియెఱుఁగక యీల నెసఁగునేమొ,
 తలచితలఁపక యాపోకొదనరునేమొ,
 ఎట్టులనదోఁక, దిగి మేమిహేతు వకట !

అయ్యోదైవమా ! కిలనైన నీమహావంటి కఠినకృత్యము జరుగునని
 భావింపనైతిని. అయినను నచ్చి మిన్నకపోవుట పాశీగాదు. కావున
 నావృత్తాంతంబెల్ల విన్నవించెద. ఇక్కఱ మారరత్నముం జూపించిన
 మన్నించునేమొ. (అని ముందఱికివచ్చి)

మ! జననాథాగ్రణి ! పూర్వ మీస మృగయాసక్తి మగీయాశ్రమం
 బునకేతెంచి రుదించి యిచ్చిన వరంబుం జిత్రమం దెంచి యీ
 ఘను బాలార్కసమాను సూను నను వేడ్క యుష్మదంతఃపురం
 బునఁ జేర్పించి యథార్థవాదివగుమీ భూమిజను ల్రేచ్చుగఁ
 మనోహరా ! పౌరవశులభూషణుండగు నీముద్దుకుమారుని

గటాక్షించి నాహృదయసంతాపము నివారించుము

దుః- (ఇంచుక కోపమాటో)

ఉ॥ ఏ నొకఁడుంతయే నెఱుఁగి, ఎక్కడిదానవా యేగుదెంచి యో
 మానిని ! ఇట్లువల్కెదవు, మా కపకీర్తిఘటింపకుండ నీ
 గానిప్రసంగము ల్పదలి క్రచ్చుట వచ్చినతోవ నేగు, మీ
 మ్మానవకోటిలోన నవమానమునొందెడు లేకయుండినఁ,

రమణీ ! నీయనుచితంబులయిన భాషణంబులు విని సహింపఁ
జాలను. చీ చీ. ఏలలేనిప్రాణి దొక వింతగల్పించుకొని యిచ్చటికరుదెం
చితివి ? ఎంతవీటిడివి!

శః - (కన్నీరునించుచు నృపునివీక్షించి)

అ భూమినాథ ! ఇట్లు బుద్ధివిహీనుల
యై యైగిరిలకు టనుచితంబు,
ఏనెఱుంగు దనుష్టాఱుఁగిగుగా యంచుఁ
దగునె తప్పుబానికి ధాన్తికులకు,

ప్రాణేశ్వరా ! మన మొనరించిన కార్యమునకు సాక్షు
లెవ్వరు లేరనికదా నెప్పుట్లు పరాధివించుచున్నావు? అట్లైన నాదీన్ని
విన్నప మొకటియాలకింపుము

సీ! ధరమీడి సర్వవృత్తిము నొనరించుచున్నాడు

ధన్యము ల్పాలు వేదములుసాక్షి

సమవృత్తి సర్వభూతములలోఁ గ్రీడింప

గమకించు పంచభూతి బానిసాక్షి

నిఖిలధర్మాధర్మనిర్ణయ మొనరించు

వర్ణించు పంచభూతములుసాక్షి,

ఎలమి దివారాత్రములు వీక్షఁ జరియించు

కమలబాంధవ నిశాకరులుసాక్షి

తలఁప సంధ్యలు నంతరాత్మయును జనుఁడు

నభిము నగ్నియు భూమియు విభువులగుచు

నన్వహంబును సకలంబు నరయచుండు

తనకరింపంగ నేర్చునే ధరణి నరుఁడు,

నాథా ! నేనెఱింగినయట్టు లివియన్నియు నీవొసంగినవర
మెఱుంగును గావున నాయుడుఁ దొంటియట్టు లనుగ్రహించుటయే
యుచితము. అవజ్ఞసేయఁ గాఁగిగాను.

మత్తకోకిల॥ మానవాధిప ! ముగ్ధులవలించినమానినిగ్ విడనాడఁగా

మానసం బెఱుంగుపైసీ, కిది మంచిదంచుఁ దలంచితే,
సూర్యుని క్రియమేలు, ధర్మపు సూరబుచ్చఁగఁజెల్ల, దీ
కానిచేతకు నీవొడంబడఁ గాను, బుద్ధిఁ దలంపుమా,

కాంతా ! ఇదియునుంకాక సంతోషము గృహమేధిఫలం బనుభ
వించుచు ననుకూలవతియై యుండు ననుమానించుట పెద్ద యధర్మంబు.
పునఃగట్టిన మూలపైఁ దలంప మాత్రకపోవు తుచుచితంబు. విజ్ఞాచార
వంతుడయిన పుత్రు. ముఖ్యపక్షంబులవారి నుద్ధరించునని తలంచి
నీపుణ్యతరువునలన నుద్భవించిన యీ చిన్నికొడుకును జూచియైన దయ
గలుగుదే, అయ్యో! నాప్రాప్తి కేమందును (వీడ్చును)

దుః— (ఆగ్రహమున)

పంచచామరము॥ శశేజవ్రతనేత్ర ! చాలుఁజాలు మువ్వసంగముల్,
మఱిమఱి విసంగ నాదుమానసంబు మండ్లడిగ్,
ధరాధరేంద్రకోటిలోన ధర్మవృత్తిబల్కు ని
చరిత్ర మింతయే నెఱుంగ, సత్యమిద్ది యంతయుగ్,

బోటీ ! ఎంతాఁగఁగయ్యాభితనమునకుఁ జూచితివి. నే నెన్న
డైన నీ మొఁముఁజూచియెఱుంగుదునా? సరే. నయోరూపబలపరాక్ర
మంబు విచారించిచూడ వీడు నాయంత నాడుగాని సామాన్యుఁడు
గాఁడు. అట్టివానిని సభికులముందట నందఱు నవ్వనట్లు సగ్గుమాని

నీకొడుకని చూపింపదొడంగితివి. అసత్యమాడఁబూనినచో నిట్లుకదా
యుండఁదగినది. ఇట్టి లోకవిరుద్ధంబున కేమోడుదుము. అయుక్తంబు
లయిన పలుకులు పలుకక శీఘ్రముగా నీయాశ్రమంబున కరుగుము.

శ:- వల్లభా! ఎంతపనిచేసితివి. ఎంతచూసపుచ్చితివి. నన్ను నీవు

వివాహ మాడలేవా? ఈచిన్నవాడు నీకుఁగలిగియుండఁడా?

దు:- వెలఁదీ! నీచర్మత్రము నాకేమియుఁ దెలియదు. పలుకూలు

మోక్షి విపరీతభావణంబుల నాడక తొలఁగిపొమ్ము.

శ:- (సభికుల నాలోకించి)

సీ॥ నామనోహరుఁగూర్చి ననుభ్రోవరే గుణ

సాంధ్రలార! ధరాధరేంద్రులార!

మేదిసీసతిచెంత మెప్పింపరయ్య వి

ద్వాంసులార! పరమహంసలార!

నానాధుఁ డెడసేయరయ్య గాంచరె నగ

ధైర్యులార! నితాంతశౌర్యులార!

పాపపుణ్యములను బాటింపరయ్య యో

ధన్యులార! త్రిలోకమాన్యులార!

గీ॥ అనదనే, బుత్రవతిఁగూడ, సదియుఁగాక

అగ్నిపాక్షిగఁ గైకొన్న యాలివిహవ

బుద్ధిగాదని వివరింపఁబూసరయ్య

భూధవుఁడుమెచ్చ గరుఁకించి పూజ్యులార!

(అందఱు శిరఃకంఠమొనర్చి యూరకుందురు)

శ:- (విగతాశయై విషాదముతోఁ దనలో) హాసర్వేశ్వరా! ఈసభ

వారిలో నొక్కరైనను న్యాయాన్యాయముల విమర్శించి

చెప్పరైరి. ఇంక నాకు నొండుశరణమెద్ది. తల్లీ భగవతీ !
సరస్వతీ ! నీవైన నన్నాదరించి నాపతినిగూర్చి రక్షింపుము.

(సరస్వతిని భ్యానించుచు)

ఉ॥ నమ్మితి నామనోరథము న్యాయముగాన ఫలించునంచు, మా
యమ్మ ! యనాధాబ్రోవదగునమ్మ, నిను భజియింతు వేల్పుపె
ద్దమ్మ, ఘృణాసముద్రపుగదమ్మ, నను బతితుగూర్చికాన మే
లమ్మ సమస్తభోకముల కమ్మవు నీవెగదమ్మ భారతీ !

భరతుడు:— (తల్లిని పీక్షించి)

తీ॥ అమ్మ ! మాయ రుక్మ మన్నింపడయ్యె నేడు,
ఇంకమీదరిగితి పిచారిచిచూడ
స్థూలయ్యెడినో, మన కేదిదిక్కు,
పగదలం చెను దైన మిప్పగిది నకట !

తల్లి ! నేడు మనపాల సర్వేశ్వరుడులేడు. వీరిసేయుదము.
(చింతించుచు)

శ:— కుమారా ! చింతిల్లకము. మనఃస్థముల గడతేర్చి కాపాడు
వాడు భగవంతుండుగాని యితరు లెవ్వరు దీని భరింపనోవరు.
తండ్రి ! మన యాశ్రమంబునకైన బోవుదమురమ్ము.
(ఇరువురు మరిలిపోవుచుందురు)

(శిరణాభి సత్యము సత్యము. దుష్టతమహిపాలా !

మద్వచనంబు లాకర్షింపుము)

చ॥ కునలయనాథ ! నీకును శకుంతలకుం దనయుండు వీరప్ప, తి
ద్యువతి నిజంబుపల్లె, నది యుత్తమసాధ్య, భరింపు మీయమక,

రవిసమజేష ! వీని యువరాజ్యధురంధరుఁజేయు, మెల్ల మా
 నపులు నుతింప నాపలుకు నమ్మి వివేకముతోడ నియ్యెడఁ,
 (మింటినుండి పుష్పవర్షము వర్షించును)

దు:- (లేచి)

చం॥ పరమపత్నివ్రతారమణిపత్నిసమాటయె సత్య, మింతి నే
 నరయక పెండ్లియాడుటది యన్య లెఱుంగమి నే నెఱింగి ప
 ల్వురు హానియించిపోదురని లోకవిరుద్ధము కోడియుండ స
 త్వరమ వచించెఁ దా గగనవాణి, సభాసదులార ! వింటిఁజే,
 విద్యవిభోమణులారా ! నామొనర్చిన కూరకృత్యము సభి
 వర్ణించి నన్ను నిందింపకుఁడు. లోకాపవాద యవసయించుకొంటు
 నిట్లు లాచరించితినీ, మన్నింపుడు
 సభికులు:- రాజాగ్రణీ ! సత్యము సత్యము. ఇట్లు పందడికి సంత
 సముగలిగినది

దు:- (భరతునిజూచి సంభ్రమమున)

ఆ॥ నాదుకందు ! రార, నాచిన్నిసుత ! రార ,
 అప్ప ! రార, విరులకుప్ప ! రార,
 కొడుక ! రార, పుడుకుదొడుక ! యనుంగు
 కూన ! రార, ముద్దుకుఱ ! రార,
 (ఆలింగనమొనర్చి యంకముపై నిడుకొనును)

క:- కం॥ నానాథ ! నన్నుఁ గూరిమి
 సూనుని జేపట్టి ప్రోవఁజూచి యిపుడు నా
 మానస ములరించితి, స
 న్మానము మఱియింతెఱచాలు మానవనాథా !

(సమస్కరించును)

దు:- తే|| ననజదళనేత్ర ! నీమహత్త్వంబు పుడమి
జనులు పేర్కొన నిటులేను సల్పినాడ,
కాని మఱియొందుగాదుచూ, దాని నీదు
భావమున నుంపఁటో క హూ భాసురాంగి !

హృదయేశ్వరీ ! నీకోర్కె సఫలమయ్యెదా !

ప్రాణేశ్వరా ! ఇందుకు సంతసించెదను

కాంతా ! ఇంకను నీయిష్టమేమి ? ఈచిన్నికుమారునకు యువ
రాజ్యపట్టాభిషేకము చేయవలెననిదా !

నాథా ! నాయిష్టమేమున్నది. మీయిష్టమే నాయిష్టము

- సభికులారా ! ఈచిన్నికొడుకునకు యౌవరాజ్యపట్టాభిషేకము
గావించుము

- రాజగుండ్రా ! సంతోషము సంతోషము. అటులనే చేయు
దము

(భరతుని సింహాసనముపైఁగూర్చుండఁబెట్టి యువరాజ్యపట్టాభి
షేకమహోత్సవము గావించుదురు. మింగినుండి దేవతలు పుష్పవృష్టిని
గిరియింతురు. అందఱు నిష్క్రమింతురు)

—• భరతవాక్యము •—

అనువిభాతి|| అనయమును భూమిపతు లెనయుదురు ధర్మమతి,
వినయమున భూజనులు మనుదు రొగి వేడ్క,
ఘనతి గురియున్ భరణి ననువుగను వర్షమున,
మునుమునుగ సస్యములు ననయము ఫలించున్,

వనిత లతిభక్తిగను మనమలర వల్లభుల
నెనసి సుఖయింపుదు రికను ముదముతోడక,
మనుజు లిల శాంతిమతి ననుదినము వృద్ధిగన
వనభద్రలోచనుడు మనుచును జగంబుల్.

గద్య! ఇయ్యది రామచంద్రకరుణాకటాక్షవీక్షణసమాసాది తాండ్ర
కవితావిలా సాశ్వలాయణసూత్ర గార్వసగోత్రపవిత్ర
ఘంటాభట్లాన్వయపయఃసారా వారసుధాధామనాగ
నామార్యప్రియతనూభవ వినుతవిద్వజ్జననికాయ
వేంకటభుజంగనామధేయ ప్రణీతంబైన
యభినవశాకుంతలమను
శృంగారనాటకంబునఁ
జతుర్థాంకము.

అనుబంధములు.

(నటీ నటులు)   హాడి - తాళం - రూపకం.

౧ కాంతాలలామ - సంతసమున నా - చెంతరాగదవే || ప ||
 ముంతీ - మదనుని విరి బంతీ - సంశయమిను - మంతై - ననుజెందక -
 చెంత || ౧ || తామారసాక్షి - నన్ను బిలిచితిరిట కేమికారణము || ప ||
 మీమా - నసముగ గల ప్రేమా - లలనా జన - కామా - వివరిం
 పుడి - యేమి || ౨ ||

(బృహస్పతి) ఏకతాళం - హాడి - గేయము.

౨ నమోనమోవరనూను హర - సుమానసాంబురుహే
 క్షణ - అమర్త్యసుత నాదమాదిగుణయిత - ప్రమోదచర్యవిన
 క్షణ || ౧ || కరింద్రపోషణ సుకేంద్రతోషణ - స్ఫురద్ధిరణ్యభూషణ
 గరితసాయక వరద్రదాయక - శశేజముఖ మృదుభాషణ || ౨ ||
 సవీరకా శేయానాపసంహర - విమతతతిసంభేదనా - అపారశౌర్యసుకృ
 తకవీతి దు - క్షృపన్నిచయిచ్చేదనా || ౩ || నిదానసమ్యగ్విధానసత్వ
 ని - బుధానిసన్మనిజీవనా - చదాన్యత్రిభువనముదావహవికుం - తధా
 బుభక్తజనావనా || ౪ ||

(మేనక)   ఏకతాళం - కాఫీ.

౩ మహేంద్రసతసుర - మహిమహాపమ - మహావిభవశీలా
 శివ - జోషారు సురపాలా || ౧ || నితాంతసద్గుణ - నిశాంతశాత్రవ-
 కృతాంతగిరిధరా - దీప్యత్రతాపమణి హారా || ౨ || విభావశీర్షర -
 నిభాననాచి త్రభానుసమతేజ - సంతత శుభోదయవిడోజా || ౩ ||

(మేనక)   తాళం.

౪ ఇందుముఖకుందారవింద ప్రసూనముల || ఇం || యందుసాంపు
 మీము - శిందసుగానముల - చందమందమాబాల - మందాచ
 సుచ్చముల - సుందరమును మందుగనగ - చెందములరెందలు పినగ -

మేల్ మేల్ మేల్ మేల్ సందియంబు లేకచూడు || ఇం ||

(విశ్వామిత్రుడు మేనకను చూచి) రూపక తాళం - షోడ్ష.

౧ సుందరాంగి యెవరోకాని - చూడ వేడుకయ్యె నహహ || సుం ||
చందమామగేరుమోము - చందమన్నగానీ || సుం || ౧ || మధుకరి
ములనేలుకురులు - మృదులహానితంబముల్ - మధురమ్రాసవాగ్విభ
నము - మదికినింపుపుట్టనింక || ౨ || మోహనాంగి - బయ్యరింప -
దోహబుద్ధియనితలంప - మోహమెంతిచ్చెడపనికీ - సాహసిని - సాగె
నకలు || సుం || ౩ || ధరణిముసలపురరిమేను - కరుణయేవిధంగా
తెలియతిరుణి - గవయమానసంబు - దవితనేమిసేయువాడ || సుం || ౪ ||

విశ్వామిత్రుడు - మేనక - కాఫీ ఏకతాళం

౨ మానినీతిలకా - మనుతయుజలుకా - మక్కువనేలగిదే || నూ
నూశశిరాసరు - గానికిసోర్వను || ప || ౧ || మే | నలదుముసిందా || -
వరగుణానందా || - వంచనసేయదగున || న || చలరామనిధా - కిల -
వెలవెఱిజో || ౨ ||

౩ మానవతీలలామ, - యభిమానముగాపాడునూ - మానవ
మునగల సందియంబు విడనాడునూ - మనమనమనమన - మనవి
మునుకొను || మానినీతిలకా ||

౪ మీఁబోటిమహాసియులకు నేదగినదాననే - మాఁబోటిచెలుల
సంగతియుమందిదిగాదునుమా - హరిహరిహరిహరి మతియుఁబులనకుండు ||
నలదు ముసిందా ||

(శకుంతలజూచి) తాళము.

౫ ఎంతోచిత్రమయ్యె నాకిను - డీలతాంగిజూడగ్గఱ - నుంతిన
మనవిగులనేడు - సంతసంబుగల్గెడి భలి || ఎం || ప || బాలసుగూణ
జాలనను - శీలయెవరి - బాలికయొక్కొ || ఎం || ౧ || చిన్నిముద్దు
పట్టుపైనను - నెన్నరానికూర్కొయ్యె - మున్నుమున్నుగనుజనించు -
చున్న వేమిహేతువొయిక || ఎం || ప || పడలియెవరో బడలియడలి -
బుడుతిపిడిచిబోయెనహహ || ఎం || ౨ ||

(దువ్వంతుడు పోరులతో) చూపక తాళం కన్నడ.

౮ పుగివరులారా - మోదముమీశా - సరగునబొండుమీ -
యిరివులకిప్పుడు || పు || ౧ || చువ్వనత్వనాల - గునుమాడియునే -
నిష్ఠములనడచియు - గాపాడెదనుమి - పు || ౨ || మంతనమునసను -
మంత వెఱవకుడి - నంతలుదీటుము - తాంతకుకరుణచే || పు || 3 ||

(వేట) మృగయులు; తాళం.

౯ ఇదగుచెయిచెయిచే కనుగొనరా - పెదపెద మకముల
రా || వినరా - పినరా - వినరా - వినరా - పల్లవి || తేల్లు
పుచ్చిరుక్కోళ్లు కొండగొట్టినా కుండల్పురా - గిజిగాళ్ళురా
|| ౧ ||

(దువ్వంతుడు) తాళం.

౧౦ ఇదగుచెయిచెయిచే కనుగొనరా - మదమణిగించెద - పెద
పులరా - పొదలిపొదలి బెడటిబెడటి - వదరుచున్నదిరా || ప || గిరుల
వలసినచుండువారుల నలచుకొంటుంటి - దిగిగిరిగిరిగిరిగిరిమూ - నరసి బలు
మొలసదానుమణి - గడగడవడకుచుదడబడబడిజప - ముడిగియడవి
బడయెజూప - డడవిమ్మగింటలు - నడుగిడరాక || అప || ౧ ||

(దువ్వంతునిజూచి శకుంతల) తాళం.

౧౧ అహహా! యీమోహనాగిడవడో - హరిహయడో
తేకహరుడోమరపరుడో - సుమతెరుడో || ప || కడగడగ -
మనమునకు - పునమదము - జనియించె || అ || ౧ || ఎదు
గాన మీసుందరునకుసమము - అందమైనయాసుగుగము - సోయ
గమా - సువినయము || ప || ఇందునరుగుచెంచినట్టి - చందమేమొ
నెలియదయ్యె || ౨ ||

(దువ్వంతుడు శకుంతలనుజూచి) చాపు - తాళం.

౧౨ మోహనా - తారీయాళ్ళం - నారమెన్నంగానావశేష
చా || సరజారిమించినముద్దుమోహా - శుభకళిలామిత్రము - రతిప

15240